

Олександра Лисенко,

кандидат філологічних наук, доцент,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
(Івано-Франківськ, Україна)

Ольга Камінська,

магістрантка, ДВНЗ “Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника”
(Івано-Франківськ, Україна)

Oleksandra Lysenko,

Candidate of philological sciences (PhD), Associate
Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian national
university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
lysenkova@gmail.com

Olha Kaminska

student of the magistracy, Vasyl Stefanyk
Precarpathian national university
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)
yarusiwun@meta.ua

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF SPEECH THERAPY WORK WITH PRESCHOOL AGE CHILDREN

Статтю присвячено вивченню особливості організації логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку. Здійснено аналіз ролі розвитку мовлення у загальному психічному розвитку дитини, проявів мовленнєвих порушень у дошкільному віці та їх вплив на особистісний розвиток дитини.

У зв'язку з тим, що правильне мовлення є однією з важливих передумов подальшого повноцінного розвитку дитини, процесу соціальної адаптації, виявлення та усунення мовленнєвих порушень необхідно проводити на ранніх етапах.

Відхилення у розвитку мовлення відбиваються на формуванні всього психічного життя дитини. Вони утрудняють спілкування з навколишніми, нерідко перешкоджають правильному формуванню пізнавальних процесів, впливають на емоційно-вольову сферу дитини.

Психолого-педагогічна корекція мовлення у дітей логопедичних груп повинна включати комплекс заходів, спрямованих на усунення несприятливої дії різних соціальних чинників, на поліпшення загального психічного стану дитини, на формування в неї інтересу до мовного спілкування та необхідних навичок поведінки, на організацію правильного мовленнєвого виховання.

Якщо виявити ймовірність виникнення мовленнєвого недорозвитку та почати логопедичну роботу в сенситивний період формування мовлення, це дасть можливість використати усі переваги цього періоду й, отже, попередити чи пом'якшити мовленнєве порушення, у ліпшому випадку – усунути його, забезпечивши повноцінний розвиток дитини. Завдання логопеда та психолога спільно з батьками переконати дитину, що мову можна виправити, можна допомогти маляті стати таким, як всі.

Ключові слова: Логопедія, корекційно-виховна робота, мовлення, порушення мовлення, мовна функція людини.

The article is sanctified to the study of feature of organization of speech therapy work with the children of preschool age. The analysis of role of development of broadcasting in general psychical development of child, displays of speech violations in preschool age and their influence is carried out on personality development of child.

In connection with that the correct broadcasting is one of important pre-conditions of further valuable development of child, process of social adaptation, exposure and removal of

speech violations it is necessary to conduct on the early stages.

Rejections in development of broadcasting affect forming of all psychical life of child. They hamper intermingling with wider public, quite often prevent to the correct forming of cognitive processes, influence on the emotionally-volitional sphere of child.

The psychological and pedagogical correction of broadcasting for the children of speech therapy groups must include the complex of the events sent to the removal of unfavorable action of different social factors, on the improvement of psychical general of child, on forming for her of interest in language communication and necessary skills of behavior, on organization of correct speech education.

If to educe probability of origin of speech exclamation and begin speech therapy work in a sensitive period of forming of broadcasting, it will give an opportunity to use all advantages of this period and, thus, to warn or soften speech violation, in the best case – to remove him, providing valuable development of child. Task of speech therapist and psychologist together with parents to convince a child, that a language can be corrected, it is possible to help a kid to become such, as all.

Key words: speech therapy, correctional and educational work, speech, speech impairment, speech function, dystonia, bradilalia, tachilalia, stuttering, dyslalia, rhinolaryxa, dysarthria, alalia, aphasia, dyslexia, dysgraphia.

Актуальність проблеми. Державна політика в галузі дошкільної освіти, що визначається Конституцією, Законом України “Про освіту”, Державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття), Законом України “Про дошкільну освіту”, Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, спрямовує фахівців у галузі вікової та педагогічної психології на пошук оптимальних шляхів особистісного розвитку дошкільників, розкриття механізмів формування їхньої життєвої компетентності як здатності в міру своїх вікових можливостей самостійно та свідомо виробляти позитивне ставлення до світу і самого себе.

Неможливо уявити належний рівень життєвої компетенції людини без оволодіння мовленням. Оволодіваючи мовленням, вивчаючи мову, дитина засвоює систему знань, суспільно прийняті норми поведінки – основу її життєвої компетентності. З огляду на це, проблема розвитку мовлення дитини завжди була однією з центральних у дошкільній освіті.

До кінця XX століття в усьому світі, й Україні, зокрема, відбулися глибокі соціально-економічні, політичні, екологічні й інші зміни, що призвели до різкого збільшення різного роду патологій у дітей і дорослих, у тому числі й мовних. Статистичні дані останніх десятиліть показують, що число дітей з мовною патологією зросло до 40-50 % від загального числа дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, тоді як на кінець 50-х років XX ст. дане число дітей не перевищувало 17 % .

Науковими дослідженнями в галузі дефектології доведено винятково важливе значення раннього розпізнавання мовного недорозвинення та його ранньої корекції, що дозволяє попереджати труднощі дітей під час навчання в школі. Корекційно-виховна робота з дітьми дошкільного віку при виражених порушеннях мови призводить до значної їх компенсації.

Мовна функція є однією з найважливіших психічних функцій людини. Опанування дитиною мовленням сприяє усвідомленню, плануванню й регуляції її поведінки. Порушення мовлення, обмеженість мовного спілкування можуть негативно впливати на формування особистості дитини, викликати психічні порушення, специфічні особливості емоційно-вольової сфери, сприяти розвитку негативних якостей характеру (сором'язливості, нерішучості, негативізму, відчуття неповноцінності).

Логопедія – наука про порушення розвитку мови, їх подолання й попередження за допомогою спеціального коректувального навчання та виховання. Логопедія тісно пов'язана із загальною і спеціальною психологією, психодіагностикою. Логопедові важливо знати закономірності психічного розвитку дитини, володіти методами психолого-педагогічного обстеження дітей різного віку. Це знання допоможе йому встановити контакт з дітьми різного віку, вибрати адекватні методи обстеження їх мови, сприйняття, пам'яті, уваги, інтелекту, емоційно-вольової сфери, а також проводити більш ефективну логопедичну роботу.

Мовленням дитина оволодіває в процесі спілкування під час різних видів діяльності, адже всі вони тісно пов'язані з мовленням і супроводжуються ним. Але повсякденного спілкування для становлення мовленнєвої компетенції, звісно, недостатньо. Основною формою навчання дошкільнят у процесі організованої пізнавальної діяльності є заняття.

На заняттях з мовленнєвого спілкування діти мають не стільки засвоювати матеріал про навколишній світ, скільки вправлятися у мовленнєвій діяльності. Необхідно звертати увагу вихователів на те, що на такому занятті основну увагу варто зосереджувати на практичному засвоєнні дітьми норм рідної мови (фонетичних, лексичних, граматичних), формуванні навичок розповідання та переказування. Заняття з мовленнєвого спілкування проводять у всіх вікових групах один раз на тиждень лише з підгрупами дітей.

Особлива увага приділяється питанню розвитку мовлення дітей в онтогенезі з метою ранньої діагностики мовленнєвих порушень.

Мовлення, мовленнєва діяльність, спілкування є предметом психологічних досліджень, зокрема психологічні закономірності розвитку мовлення досліджували Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, О.М. Леонтьєв, О.Р. Лурія, С.Л. Рубінштейн, В.А. Семиченко й ін.

Мовлення – це процес оволодіння й застосування особистістю певної мови під час її спілкування з іншими людьми і в процесі мовленнєвої діяльності. Порушення в мовленні визначаються як відхилення в мовленні людини, що говорить, від мовної норми, прийнятої в певному мовному оточенні, обумовлене розладом нормального функціонування психофізіологічних механізмів мовленнєвої діяльності.

Мета статті – проаналізувати роль розвитку мовлення у загальному психічному розвитку дитини, прояви мовленнєвих порушень у дошкільному віці та їх вплив на особистісний розвиток дитини.

Розвиток мовлення дітей починається із самих перших днів. Мова не є вродженою здатністю, а розвивається в процесі онтогенезу паралельно з фізичним і розумовим розвитком дитини і служить показником її загального розвитку.

У всіх дітей, які нормально розвиваються, існує певна послідовність у розвитку до мовленнєвих реакцій, зокрема, до 7-8,5 місяців – лепет (дитина вимовляє склади ба – ба, так – так й інші), у 8,5 – 9,5 – модульований лепет (повторює склади з різноманітними інтонаціями).

Отже, наприкінці першого року життя діти роблять спроби повторювати окремі слова слідом за дорослими. Дівчатка починають говорити дещо раніше – на 8-9-му місяці, хлопчики – на 11-12-му місяці життя.

Ряд вітчизняних лінгвістів вивчали розвиток мовлення дітей. Особливо багато в цьому відношенні зробили Н.А.Рибникові А.Н.Гвоздев. Їх дослідженнями встановлена певна послідовність у розвитку мови дитини (таблиця 1.).

Особливості розвитку мовлення дитини

Вік	Особливості розвитку мови в даному віці
9,5 місяців – 1 рік 6 місяців	Слова: ма-ма, та-то, ба-ба, де-да, дя-дя, те-тя, ам-ам (їсти) іт.д. Звуконаслідувальні слова: ав-ав(собака), тік-так(години), му-му (корова) няв-няв (киця) іт.п. Всі іменники вживаються в називному відмінку, в однині.
1 рік 6 місяців – 1 рік 8 місяців	З'являються форми множини (так як різниця між одним предметом і декількома дуже наочна).
1 рік 8 місяців – 1 рік 10 місяців	Словник доходить до 300 слів. Іменники становлять приблизно 63 %, дієслова – 23 %, інші частини мови – 14 %. Сполучники відсутні.
1 рік 10 місяців – 2 роки	Від 1 року 6 місяців до 2 років – перший період запитань: “Що це?”. З'являються ті граматичні форми, які допомагають дитині орієнтуватися у відношенні предметів і простору (відмінки), у часі(дієслівні часи). Спочатку з'являється знахідний відмінок, потім – родовий, давальний, орудний і місцевий. Однак повне оволодіння відмінковими формами відбувається значно пізніше.
3-й рік	З'являються багатослівні фрази, додаткові речення; до кінця року – сполучні союзи і займенники.
4–5 років	Умовна форма додаткових речень. Довгі фрази. Монологи. Заклучна фаза у розвитку мови. Другий період питань: “Чому?”.

Порушення мовлення можуть зачіпати різні компоненти мовленнєвої діяльності. Одні з них стосуються тільки вимови і виражаються в порушеннях її виразності без яких-небудь супутніх явищ, інші виявляються у вадах вимови та порушеннях читання і письма. До певного віку неправильна вимова, обмежений запас слів, не оформлені граматично речення супроводжують процес нормального оволодіння рідним мовленням. Подолання порушень мовлення здійснюється педагогічними методами, часто – у взаємодії з медичними заходами й систематичним логопедичним впливом.

Під порушенням мовлення розуміють відхилення від норми (розлад), викликане змінами в будові або роботі мовної системи або затримкою загального психічного розвитку дитини в процесі функціонування механізмів мовної діяльності.

Всі види мовних порушень можна поділити на дві великі групи залежно від того, який вид мовлення порушений: усний або письмовий.

До порушень усного мовлення відносять дисфонію (відсутність або розлад фонації внаслідок патологічних змін голосового апарату), брадилалію (патологічно уповільнений темп мови), тахілалію (патологічно прискорений темп мовлення), заїкання (порушення темпоритмічної організації мовлення, обумовлене судомним станом м'язів мовного апарату), дислалію (порушення звуковимови при нормальному слуху і збереженій іннервації мовного апарату), ринолалію (порушення тембру голосу і звуковимови, зумовлені анатомо-фізіологічними дефектами мовного апарату), дизартрію (порушення вимови, зумовлене недостатністю іннервації мовного апарату), алалії (відсутність або недорозвинення мови внаслідок органічного ураження мовних зон кори головного мозку у внутрішньоутробному або ранньому

періоді розвитку дитини) і афазію (повна або часткова втрата мовлення, обумовлена локальними ураженнями головного мозку).

До порушень писемного мовлення відносять дислексію (часткове специфічне порушення процесу читання) і дисграфію (часткове специфічне порушення процесу письма).

Відхилення в мовному розвитку дитини мають найбільш негативні наслідки: відстає психічний розвиток дитини; сповільнюється формування вищих рівнів пізнавальної діяльності; з'являються порушення емоційно-вольової сфери, що призводить до формування особливих особистісних якостей (замкнутості, емоційної нестійкості, почуття неповноцінності, нерішучості і т.д.); виникають труднощі в засвоєнні письма і читання, що знижує успішність дитини.

Причини відставання в мовленнєвому розвитку різні.

Перша можлива причина – недостатнє спілкування дитини з дорослим, при якому дорослий приділяв би важливе значення розвитку голосу в дитини і вираженню нею своїх бажань і дій не тільки за допомогою жестів, але і за допомогою слів.

Друга причина затримки в ранньому мовному розвитку дитини може бути викликана недостатністю розвитку і функціонування рухової (моторної) сфери.

Третя причина затримки або порушення розвитку мовлення може виступати як частина іншого, більш загального розладу розвитку, наприклад, легкого ступеня розумової відсталості. Диференціальний діагноз у цьому випадку може поставити тільки фахівець.

Наступна причина затримки розвитку мовлення може бути частиною загальної затримки розвитку, тісно пов'язаної з особливостями біологічного дозрівання нервової системи.

Психолого-педагогічна корекція мовлення у дітей логопедичних груп повинна включати комплекс заходів, спрямованих на усунення несприятливої дії різних соціальних чинників, на поліпшення загального психічного стану дитини, на формування в неї інтересу до мовного спілкування та необхідних навичок поведінки, на організацію правильного мовленнєвого виховання. Ефективність психолого-педагогічної корекції багато в чому визначатиметься спеціальними заняттями з дитиною.

Отже, відхилення у розвитку мовлення відбиваються на формуванні всього психічного життя дитини. Вони утрудняють спілкування з навколишніми, нерідко перешкоджають правильному формуванню пізнавальних процесів, впливають на емоційно-вольову сферу.

Своєчасне виявлення мовних порушень сприяє швидшому їх усуненню, попереджає негативний вплив мовних розладів на формування особистості і на весь психічний розвиток дитини.

Подолання й попередження мовленнєвих порушень сприяють гармонійному розгортанню творчих сил особистості, усувають перешкоди для реалізації її суспільної спрямованості, набуття знань. Тому логопедія та логопсихологія беруть участь у розв'язанні загально-педагогічних завдань.

Література

1. Аманатова М.М. Развитие фонематических процессов на логопедических занятиях : практика работы с детьми, имеющими фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи // Логопедия. – 2007. – № 1. – С. 20-27.
2. Архипова Е.Ф. Логопедическая работа с детьми раннего возраста: учебное пособие для студентов пед. вузов. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 224 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 6-38.

4. Балаева В.И. О системе планирования психокоррекционной работы с детьми с нарушениями речи // Специальная психология. – 2007. – №1. – С.27-31.
5. Бейлинсон Л.С. Типы и причины речевых нарушений // Школьный логопед. – 2007. – № 5. – С.23-29.

References

1. Amanatova M.M. Razvytye fonematycheskykh protsessov na lohopedycheskykh zaniatyiakh : praktyka raboty s detmy, ymeiushchymy fonetyko-fonematycheskoe y obshchee nedorazvytye rechy // Lohopedyia. – 2007. – № 1. – S. 20-27.
2. Arkhypova E.F. Lohopedycheskaia rabota s detmy ranneho vozrasta: uchebnoe posobyе dlia studentov ped. vuzov. – M.: AST: Astrel, 2007. – 224 s.
3. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini //Doshkilne vykhovannia. – 1999. – № 1. – S. 6-38.
4. Balaeva V.Y. O systeme planirovaniya psikhokorektsyonnoi raboty s detmy s narushenyami rechy // Spetsyalnaia psikhohohyia. – 2007. – №1. – S.27-31.
5. Beilynson L.S. Tyry y prychny rechevykh narushenyi // Shkolnyi lohoped. – 2007. – № 5. – S.23-29.

Одержано статтю: 8.06.2018

Прийнято до друку: 22.06.2018

УДК 373.2.091

DOI:10.15330/esu.13.172-179

Олександра Лисенко,

кандидат філологічних наук, доцент,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
(Івано-Франківськ, Україна)

Віталія Тринчій,

магістрантка, ДВНЗ “Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника”
(Івано-Франківськ, Україна)

Oleksandra Lysenko,

Candidate of philological sciences (PhD), Associate
Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian national
university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

lysenkova@gmail.com

Vitaliia Trynchii,

student of the magistracy, Vasyl Stefanyk
Precarpathian national university
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

trynchii.vitaliia@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ДІТЬМИ ГРУПИ РИЗИКУ

ORGANIZATION OF CORRECTIONAL WORK IN ESTABLISHMENT OF PRESCHOOL EDUCATION WITH CHILDREN OF HIGH-RISK GROUP

Статтю призначено вивченню організації корекційної роботи, які надають в групах ризику з дітьми в ЗДО. Здійснено ґрунтовний аналіз мовленнєвого розвитку дітей 3 року життя та проаналізовано результати.

Ключові слова: *Концепція дошкільного виховання, мовна компетентність, корекція мовлення засобами усної народної творчості, моторне мовлення дітей, організація дітей з мовленнєвими порушеннями.*

The article is intended for studying the organization of corrective work, which are provided in risk groups with children in the lower secondary schools. The ground-based analysis of speech development of 3-year-old children was carried out and the results analyzed.